

Hot och stress – en livsmedelsinspektörs vardag?

Carl Hansson

Självständigt arbete i livsmedelsvetenskap • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för molekylära vetenskaper
Livsmedelstillsyn – magisterprogram
Molekylära vetenskaper, 2022:11
Uppsala, 2022

Hot och stress – en livsmedelsinspektörs vardag?

Threat and Stress - The everyday life of a food inspector?

Carl Hansson

Handledare: Christopher Malefors, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU),
institutionen för energi och teknik

Examinator: Galia Zamaratskaia, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU),
institutionen för molekylära vetenskaper

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Avancerad, A1E
Kurstitel: Självständigt arbete i livsmedelsvetenskap – magisterprogrammet
i livsmedelstillsyn
Kurskod: EX1008
Program/utbildning: Livsmedelstillsyn - magisterprogram
Kursansvarig inst.: Institutionen för molekylära vetenskaper
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2022
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd
Serietitel: Molekylära vetenskaper
Delnummer i serien: 2022:11

Nyckelord: arbetsmiljö, arbetsrelaterad stress, enkätundersökning, inspektioner, kommunal
livsmedelsinspektör, trygghetskänsla, utsatthet och våld

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för molekylära vetenskaper

Sammanfattning

I Sverige ser man en ökad trend av stress och antalen hot som personer utsätts för. Hot och stress är något som många kan bli utsatta för idag, inom olika yrken och yrkesroller. Kommunala livsmedelsinspektörer är ett sådant yrke där hot och stress kan förekomma. I det här examensarbetet undersöks den upplevda utsattheten för hot och stress hos kommunala livsmedelsinspektörer i Sverige.

Studien genomfördes främst med en kvantitativ metod som också kombinerades med kvalitativa inslag genom en online-baserad enkät. Totalt besvarades enkäten av 288 livsmedelsinspektörer där 80,56% var kvinnor, 18,75% män och 0,69% annat. Resultatet visar att nästan hälften (45,30%) av de svarande deltagarna någon gång blivit utsatt för hot i sin yrkesroll samt att 76,40% känner någon livsmedelsinspektör som blivit utsatt för hot. Mer än hälften av deltagarna känner att kvaliteten på inspektionerna påverkas negativt när de upplever sig hotade. Majoriteten av deltagarna upplever sig stressade när de ska genomföra en inspektion där de i förväg vet att det skulle kunna bli hotfullt. Stressen som upplevs på arbetstid, menar en övervägande del, också påverkar deltagarna utanför arbetstid på grund av att stressen blir ihållande.

Den kvalitativa analysen visar att deltagarna föredrar att arbeta i par, ha stöttande kollegor och chefer samt att ha rutiner och utbildning skulle öka deras trygghetskänsla när de är på inspektion. Att främja livsmedelsinspektörers trygghetskänsla och minska den upplevda stressen skulle kunna leda till bättre välmående inspektörer samt en bättre kvalitet på de inspektioner som genomförs.

Nyckelord: arbetsmiljö, arbetsrelaterad stress, enkätundersökning, inspektioner, kommunal livsmedelsinspektör, trygghetskänsla, utsatthet och våld.

Abstract

The number of threats and the proportion of people who feel stressed is increasing in Sweden for many years. Threats and stress are things that many people can be exposed to today in different professions and occupational roles. Municipal food inspector is one such occupational role where threats and stress can occur. This thesis examines the perceived exposure to threats and stress among municipal food inspectors in Sweden.

The study was conducted primarily using a quantitative method that was also combined with qualitative elements through an online-based questionnaire. A total of 288 participants responded to the questionnaire, of which 80.56% were women, 18.75% men and 0.69% other. The results show that almost half (45.30%) of the respondents had been threatened at some time in their professional role and that 76.40% knew a food inspector who had been threatened. More than half of the participants feel that the quality of inspections is negatively affected when they feel threatened. The majority of participants feel stressed when they have to carry out an inspection where they know in advance that it could be threatening. A majority believe that the stress experienced during working hours also affects participants at home due to the stress becoming persistent.

The qualitative analysis shows that participants mainly believe that working in pairs, having supportive colleagues and managers, and having procedures and training are what would increase their sense of security when they are on inspections. Promoting food inspectors' sense of security and perceived stress could lead to healthier inspectors and better quality inspections.

Keywords: exposure, inspections, municipal food inspector, questionnaire, sense of security, violence, work environment and work-related stress

Innehållsförteckning

1. Introduktion	6
1.1 Syfte	7
1.2 Frågeställningar	7
2. Bakgrund	8
2.1 Yrket som livsmedelsinspektör	8
2.2 Lagar och riktlinjer – skyddet för inspektörer	9
2.3 Hot på arbetsplatsen	9
2.4 Stress och hälsopåverkan.....	10
3. Metod.....	13
3.1 Design	13
3.2 Urval och datainsamling.....	13
3.3 Utformning av enkät.....	14
3.4 Pilottest av enkät.....	14
3.5 Databearbetning och analys	14
3.5.1 Kvantitativ analys av slutna frågor	14
3.5.2 Kvalitativ analys av öppen fråga	15
3.6 Metodologiska överväganden	16
4. Resultat	19
5. Diskussion	27
5.1 Resultatdiskussion	27
5.2 Metoddiskussion	29
6. Slutsatser.....	31
Referenser.....	33
Populärvetenskaplig sammanfattning	36
Tack	37
Bilaga 1.....	38
Bilaga 2.....	39

1. Introduktion

Inom de flesta yrken finns det idag en viss risk att bli utsatt för hot och våld. Det finns olika typer av hot och våld och styrs mycket av yrkesroll och yrkesutövning. Yrkesroller inom sjukvården och kommunala inspektörer är exempel på utsatta yrken just på grund av det frekventa bemötandet av individer som sker, samt att yrkesutövarna inte har någon personlig relation till människorna (Arbetsmiljöverket 2021). När det gäller hot menar Brå (2022) att det har varit en ökad trend i det svenska samhället mellan 2015 och 2019. Att det förekommer hot och våld på våra arbetsplatser i Sverige är ett arbetsmiljöproblem som leder till stress. Folkhälsomyndigheten (2022) mäter också den generella stressnivån i samhället för att kartlägga hälsostatusen i Sverige. De förklarar att andelen personer som känner sig stressade har stigit varje år sedan 2006.

Myndighetsutövning samt inspektörsyrket, är två av de yrkena som kan klassificeras som utsatta och riskfyllda. Arbete som sker på kvällar, att vara ensam under en del arbetsuppgifter, stress och för hög arbetsbelastning är alla exempel på faktorer som kan komma att påverka risken för hot och våld (Arbetsmiljöverket 2021). Wasley (2017) förklarar exempelvis att ibland utsätts inspektörer för så mycket trakasserier och hot att vissa individer funderat på självmord. Skribenten belyser även att 51 % av inspektörerna som deltog i en studie i Storbritannien hade råkat ut för hotfulla situationer. Vidare förklarar han att inspektioner har behövts ställas in för att kunna säkerställa personalens fysiska trygghet och allmänna hälsostatus. Hedström (2020) skriver att COVID-19 pandemin har försämrat arbetsförhållandena i Sverige för livsmedelsinspektörer samt att hot har förekommit vid inspektioner för att undersöka trängsel i exempelvis restauranger och barer, så kallade trängselinspektioner. Vidare visar Westergård (2013) att sju av tio djurskyddsinspektörer har varit drabbade av hot i sin yrkesutövning.

Stress är en konsekvens av att hamna i utsatta positioner vilket i förlängningen kan leda till både färre och sämre kvalitet på de inspektioner som genomförs, men det kan framförallt leda till ohälsa för vårt lands inspektörer. Som framtida livsmedelsinspektör syns det tydligt att det finns orosmoment inom yrket som kan leda till en stressad och ohälsosam vardag. Om färre livsmedelsinspektörer känner

sig hotade och stressade kan kvaliteten på både inspektionerna och säkerheten på våra livsmedel höjas. Det kan även medföra att hela yrkeskategorin kan få det bättre.

1.1 Syfte

Syftet med den här studien är att undersöka kommunala livsmedelsinspektörers upplevda utsatthet för hot och stress i Sverige.

1.2 Frågeställningar

- Hur utsatta känner sig livsmedelsinspektörer för hot och stress?
- Hur påverkar hot och stress kvaliteten på inspektioner?
- Hur påverkas livsmedelsinspektörer av arbetsrelaterad stress utanför arbetstid?
- Vad skapar en bättre trygghetskänsla i tjänsten hos livsmedelsinspektörer?

2. Bakgrund

I bakgrunden ges först en beskrivning av yrket som livsmedelsinspektör samt de lagar och riktlinjer som ligger till grund för och finns till för att skydda inspektörerna i deras arbete. Dessutom beskrivs innebörden av hot och stress, dels vad det är men även vad det kan innebära för inspektörers välbefinnande. Att arbeta som inspektör innebär att, med hjälp av lagstiftning, se till att lagar och regler följs, inom det område som inspektören verkar. Det finns inspektörer inom många yrkeskategorier, allt ifrån livsmedel och miljö till djurskydd och sjöfart. Alla arbetar för att lagar ska upprätthållas och för att upprätthålla en viss säkerhet inom de olika områdena.

2.1 Yrket som livsmedelsinspektör

Livsmedelsinspektörer arbetar för att alla människor ska kunna konsumera livsmedel som är säkra och utan att känna sig lurade eller vilseledda. Det är därför viktigt att kunna upptäcka fel och brister i produktionen av livsmedel. Den livsmedelslagstiftning som finns ska följas av alla livsmedelsföretagare och det är därför inspektörens roll att se till att lagstiftningen följs. Det innebär att kunskap inom bland annat lagstiftning och livsmedelsteknologi är av stor vikt för att kunna säkerställa att livsmedel hålls säkra (Livsmedelsverket 2020). Den kontroll som livsmedelsinspektörer genomför är obligatorisk och det är omfattande lagstiftning som styr, både svensk lagstiftning men även lagstiftning reglerad av den Europeiska unionen. Livsmedelslagen (2006:804), ”Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet” och ”Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung” är exempel på lagstiftning som livsmedelsinspektörer behöver behärska. För att kontrollen ska bli så bra som möjlig genomförs inspektionerna bland annat med olika intervaller som är olika beroende på vad för verksamhet som bedrivs. Det här innebär att kontrollen blir riskbaserad, vilket betyder att det sker med sådana intervaller som anses lämpliga för verksamhetens storlek, dessutom ska kontrollen

ha ett tydligt syfte. Syftet med kontrollen behöver inte vara samma varje gång, all lagstiftning behöver inte heller kontrolleras samtidigt (Livsmedelsverket 2022).

2.2 Lagar och riktlinjer – skyddet för inspektörer

Livsmedelsinspektörer förhåller sig till livsmedelslagstiftning som är till för att skydda konsumenterna, men även livsmedelsinspektörer själva skyddas när de blir utsatta för brott mot frihet och frid samt olaga hot. Den här typen av lagstiftning regleras i Brottsbalken (SFS 1962:700) 4 kap. 5§, vilket beskrivs i citatet nedan.

Den som hotar någon annan med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig rädsla för egen eller annans säkerhet till person, egendom, frihet eller frid, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år. (SFS 1962:700, 4 kap. 5§)

Att bli utsatt för hot i sitt arbetsliv är ett arbetsmiljöproblem som ska tas på stort allvar. Ansvaret när det kommer till att förebygga hot på arbetsplatsen finns hos arbetsgivaren samt de som blir delegerade uppgiften (Arbetsmiljöverket 2021). Vilket bland annat säkerställs genom att uppfylla den lagstiftning som finns gällande arbetsmiljön som är reglerad i Arbetsmiljölagen (SFS 1977:1160) och är till för att avvärja ohälsa och för att kunna trygga arbetstagarens arbetsmiljö. Lagen inbegriper också alla typer av verksamheter där arbetstagaren utför arbete för en arbetsgivare. I Arbetarskyddsstyrelsens författningssamling om våld och hot i arbetsmiljön med hänvisning till 3§ står det att ”Arbetet skall ordnas så att risk för våld eller hot om våld så långt som det är möjligt förebyggs.” (AFS 1993:2). I författningssamlingen om ensamarbete (AFS 1982:3) står det skrivet bland annat att arbetet skall utformas i största möjliga mån så att arbetstagaren inte löper större risk än om det var fler individer som tillsammans genomför arbetet. Det står också att direktkontakt (exempelvis via telefon) med bland annat kollegor skall eftertraktas om arbetsuppgiften löper en stor psykisk påfrestning för individen. För att stärka skyddet för inspektörer vid en myndighet är det en hårdare lagstiftning gällande våld eller hot om våld för individer som begår brott mot en tjänsteman i sin myndighetsutövning enligt Brottsbalken 17 kap 1§ (SFS 1962:700).

2.3 Hot på arbetsplatsen

När någon hotar en person eller persons egendom betyder det att ett olaga hot har begåtts. Det behöver inte vara direkt riktat mot personen utan kan inbegripa det eller dem som personen har i sin närhet och som betyder mycket för personen. Det kan exempelvis vara individer i personens familj, sällskapsdjur eller andra objekt som personen håller kär (Polisen 2020). Inspektörer som arbetar inom en myndighet

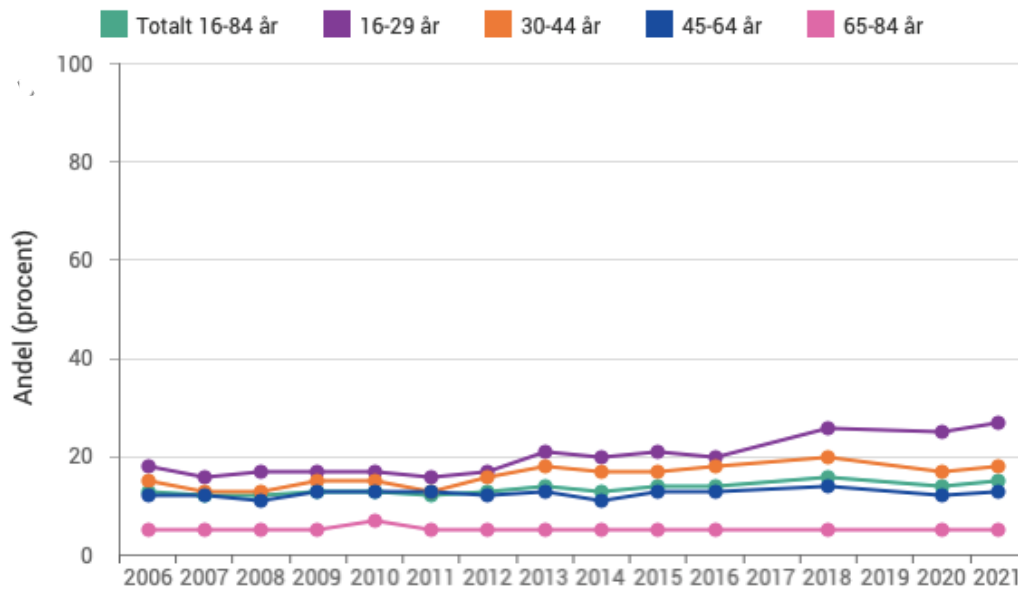
kan komma att bli utsatta för hot och våld någon gång i sin karriär menar Arbetsmiljöverket (2021), vilket kan leda till ökade nivåer av känslomässig utmattning bland folkhälsoinspektörer (Adamopoulos et al. 2022). Adamopoulos et al. (2022) menar också att emotionella utmattningar är kopplade till arbetsrisker på en psykosocial nivå, vilket innebar trakasserier samt att det kan bidra till en stressad arbetsmiljö. En studie som genomfördes i Ontario, Kanada, styrker ovanstående när den pekar ut att de tre största problemen som folkhälsoinspektörer brottas med är att arbeta ensamma, konflikter och trakasserier samt deras egen psykiska hälsa på grund av en stressad arbetsmiljö (Lee Tustin et al. 2019).

Fackförbundet *Naturvetarna*, som är den fackliga organisationen för naturvetare och där många av Sveriges inspektörer är medlemmar, genomförde 2014 en studie om arbetsmiljön för sina inspektörer. Studien visar problematiken kring hot i tjänster och visar att 84 % av djurskyddsinspektörer har fått utstå hot i arbetet. På endast två år har antalet hotade djurskyddsinspektörer ökat från 70 % till 84 %. Av de kommunala inspektörerna hade 30 % utsatts för hot i arbetet vilket var en minskning under en tvåårsperiod (Naturvetarna 2015). Wasley (2017) har också tittat på inspektörer som inspekterar kött i Storbritannien och i vilken utsträckning de blir utsatta för hot på sin arbetsplats. Han förklarar vidare hur rapporterade händelser visar att inspektörer får utstå hot och ibland även våld. Det har rapporterats in 180 incidenter över en period på tre år i England och Wales. Wasley (2017) förklarar också att enligt en undersökning som deras fackförbund genomfört har 51 % av de som svarat blivit utsatta för hot och trakasserier. En inspektör hade blivit så besvärad att självmord hade övervägts. Valdemarsviks kommun (2015) menar även de att miljö- eller livsmedelsinspektörer får utstå ett bemötande som kan uppfattas som hotfullt, i och med att individer försöker påverka inspektörens beslutsfattande. De förklarar även att störst risk för att bli utsatt för hot och otillbörlig påverkan kan exempelvis vara när inspektioner inte är bokade i förväg samt när beslut som kan gå företagaren emot ska meddelas. COVID-19 pandemin har varit besvärlig för många människor, inte minst för livsmedelsinspektörer, som enligt Jerving (2020) har fått en sämre arbetsmiljö. Han förklarar vidare att det blev livsmedelsinspektörers uppgift att kontrollera trängsel på serveringsställen under pandemin. Det har medfört att fler inspektörer blivit utsatta för hot. Han belyser även vidare den viktiga roll för samhället som inspektörerna har när de har varit ute och inspekterat serveringsställen och att utsättas för hot och våld inte är en godtagbar situation.

2.4 Stress och hälsopåverkan

Idag mäts folkhälsan bland annat genom att folkhälsomyndigheten tittar närmare på hur stressad befolkningen känner sig i Sverige (Figur 1). År 2021 undersöktes

individer i åldrarna mellan 16 - 84 år och huruvida de upplevde sig stressade eller inte. Individer 45 år eller yngre samt de med en gymnasial utbildning och eftergymnasial utbildning har sedan 2006 upplevt sig mer stressade än tidigare (Folkhälsomyndigheten 2022). Mental Health Foundation (2021) menar att en långvarig stress kan skada oss människor negativt som försämrar vår mentala hälsa.

Figur 1. Andelen stressade människor i Sverige mellan 2006 - 2021 i åldrarna 16 - 84 år. Figur: Folkhälsomyndigheten (2022).

För att kunna säga att något är stress krävs det att kroppens inre miljö förändras eller att kroppen tror att något kommer att medföra en balansrubning i kroppen, vilket blir den fysiologiska definitionen av stress. Den reaktion som kroppen får av stresspåslaget är densamma oavsett vad som har medfört stresspåslaget. Orsaken till stress kan vara allt från fysikaliskt till psykologisk. Problematiken med stress ligger inte i de kortvariga stresstillfällena där det sympatiska nervsystemet aktiveras, utan faran med stress är när det blir långa perioder av stress eller vid upprepade tillfällen. När stressen blir långvarig och besvärlig beror det till stora delar på kortisol, ett katabolt stresshormon som frisätter glukos och fetter till blodbanan. På så vis kommer även kortisolet att exempelvis höja blodtrycket vilket i sin tur kan leda till andra välfärdssjukdomar (Tonkonogi & Bellardini 2016). En av de välfärdssjukdomar som kan skada hälsan på grund av att kortisol frisätts är kardiovaskulära risker där hjärt- och kärlsjukdomar ingår. Det menar Manenschijn et al. (2013) i en studie de genomförde som visade att ett förhöjt kortisol över en längre tid ökar risken för att drabbas av hjärt- och kärlsjukdom. Det här bekräftar även Sapolsky (2003) genom att förklara att när människor utsätts för långvarig stress kan det ta skada på vårt kardiovaskulära system. Det sker när blodtrycket i kroppen ökar vilket medför att viss sår- och ärrbildning i åderväggarna kan uppkomma. När det har gått så långt att ärrbildning har skett kommer ämnen som

exempelvis fetter och glukos att fastna i ådrorna vilket resulterar i ett igentäppt kardiovaskulärt system som kan orsaka oss skada. Andra sjukdomar som är relevanta vid långvarig stress är stroke, magsår och ett försämrat minne. Att vi kan bli sjuka av stress belyser Sapolsky (2003) genom att förklara att de fysiologiska mekanismer kroppen har vid stress inte är anpassade för den moderna typen av stress som vi ser idag.

Det finns i dag starka belägg för att stressrelaterade sjukdomar ytterst bottnar i det faktum att vi vanemässigt aktiverar den fysiologiska larmberedskap som utvecklats för att avvärja akuta fysiska hot, trots att vi brottas med problem av ett helt annat slag. Dag ut och dag in oroar vi oss för de dryga villalånen, grämer oss över en utebliven befordran eller ältar våra spruckna relationer (Sapolsky 2003:26).

I citatet ovan förklarar Sapolsky (2003) vad vi människor idag stressar upp oss över, vilket i längden leder till de sjukdomar som tagits upp ovan. Han menar att vi använder våra stressfysiologiska mekanismer vid fel tillfällen än vad de är ämnade för. Wojtacka et al. (2020) har genomfört en studie på veterinärer i Polen där det bland annat har undersökts vilka faror som veterinärerna anser existera i deras arbete. Av de som var med i studien har 3,4 % sagt att de känner sig nära utbrändhet och 9,2 % känner sig utbrända. Deltagarna fick även besvara en fråga om de har känt att deras liv och hälsa någon gång varit i fara, där 30,3 % ansåg att så var fallet. Inspektörer känner sig hotade och stressade i sina yrkesliv vilket även Anyfantis et al. (2021) belyser och bekräftar i deras studie där de menar att inspektörer i Grekland känner en låg tillit till den hjälp de kan få av rättssystemet vilket är en faktor som utlöser stress. Det här i kombination med att bli utsatt för hot och våld skapar en ökad känsla av stress hos inspektörerna. De menar också att inspektörerna känner en låg kontroll över sina arbetssituationer. Att inte känna förtroende till sin egenkontroll och att exempelvis inte ha tillit till de regelsystem som finns är exempel på vad som i yrkeslivet kan orsaka skadliga mängder stress (Levi 2013), vilket skulle kunna bero på hot och trakasserier i arbetet.

3. Metod

I det här avsnittet redogörs för studiens metod som har valts samt hur urvalsprocessen har gått till. Här beskrivs även hur data har samlats in och analyserats. Slutligen tas också metodologiska överväganden upp.

3.1 Design

I den här studien har främst en kvantitativ metod använts som kombinerats med kvalitativa inslag genom en online-baserad enkät. Mason (2006) menar att ett sådant kombinerat tillvägagångssätt ger en bättre förståelse för det undersökta problemet, i det här fallet livsmedelsinspektörers arbetsmiljö.

3.2 Urval och datainsamling

Enkäten skickades ut till Sveriges samtliga 290 kommuner. Enkäten skickades till kommunens allmänna mejladress där de registratorer som tog emot mejlet ombads och instruerades att vidarebefordra det till rätt avdelning för livsmedelskontroll. De inspektörer som tog emot mejlet kunde sedan frivilligt ta ställning huruvida de ville delta eller inte. Enkätundersökningen var öppen från den 13 april 2022 till och med den 27 april 2022, vilket motsvarar 14 dagar. Urvalet är vad Kristensson (2014) kallar för *det avsiktliga urvalet*. Svar från deltagarna som tyder på att de inte förstått frågan kommer att exkluderas från studien.

I direkt anslutning till enkäten fanns även ett informationsavsnitt (se bilaga 1) som innehöll upplysningar om vad studien kommer att handla om, vilken tidsomfattning enkäten kommer att ha, att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst, hur uppgifterna i enkäten kommer att behandlas samt hur resultatet av studien kommer att presenteras.

3.3 Utformning av enkät

Enkäten (se bilaga 2) skapades online i Google formulär och bestod främst av kvantitativa frågor, men även en kvalitativ fråga applicerades genom en fråga i slutet av enkäten där deltagarna fick svara i fritext. De frågor som enkäten bestod utav skapades utifrån vad som bedömdes lämpligt i relation till studiens syfte och frågeställningar. Frågorna skulle dessutom bidra till att ge en så god bild som möjligt över livsmedelsinspektörers upplevelser över hot och stress i arbetslivet.

Den första delen av enkäten (se bilaga 2) bestod utav fyra bakgrundsfrågor som behandlade kön, om deltagaren var eller har varit livsmedelsinspektör, år inom yrket samt det genomsnittliga antalet inspektioner som genomförs på en normal arbetsvecka.

Andra delen av enkäten behandlade ämnet om hot och stress där deltagarna fick besvara frågor om de exempelvis blivit utsatta för hot i arbetslivet, hur hot kan påverka viljan att genomföra inspektioner, kvaliteten på inspektioner ifall de utsätts för hot samt vilka tillfällen de kan känna sig stressade. Den andra delen av enkäten avslutades med en öppen kvalitativ fråga om vad som skulle få deltagaren att känna sig mer trygg och känna mindre negativ stress i rollen som inspektör. Syftet med den öppna kvalitativa frågan var att ge deltagarna möjlighet till att peka på faktorer som kan skapa en säkrare och mer trygg arbetsmiljö för dem.

3.4 Pilottest av enkät

Innan enkäten skickades ut till de olika kommunerna i Sverige genomfördes ett pilottest av fem olika individer som testkörde enkäten så att den fungerade på en teknisk nivå. Efter det fick åtta andra individer se över enkäten med avseende på frågornas lämplighet, tydlighet samt hur lång tid det tog att besvara enkäten (Kristensson 2014). De individer som genomförde pilottestet arbetade alla inom myndighetsutövning. Under testet framkom några förslag till ändringar av meningsbyggnad samt turordning på frågorna. Den respons som gavs medförde också smärre ändringar i enkäten innan den distribuerades ut till deltagare.

3.5 Databearbetning och analys

3.5.1 Kvantitativ analys av slutna frågor

Deltagarnas svar från de sluta frågorna sammanställdes först i Google formulär och fördes sedan över till Excel för bearbetning samt analys. Frågorna presenterades

med 10 stapeldiagram. Fråga 6 och 10 gav deltagarna möjlighet att även svara i en kort text vilket sedan analyserades och fördes in i de övriga kvantitativa svarsalternativen med hjälp av procenträkning. En frekvensanalys genomfördes i Excel på fråga 7 på grund av att bearbetningen av alla siffror skulle bli lättöverskådliga. Stapeldiagram gjordes på grund av att de ger en tydlig bild över hur deltagarna svarade (Ejlertsson 2019).

3.5.2 Kvalitativ analys av öppen fråga

All data från enkäten sammanställdes först i Google formulär. Den sista frågan om vad som skulle få inspektörerna att känna sig mer trygga och känna mindre negativ stress (se bilaga 2) analyserades med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys (Lundman & Hällgren Graneheim 2017). Den kvalitativa innehållsanalysen gjordes med hjälp av en tabell (se tabell 1 för exempel) i programmet Word. Meningsbärande enheter blev de svar som, från deltagarna, besvarade den här studiens syfte. För att göra de meningsbärande enheterna mer praktiskt hanterbara komprimerades dem, utan att förlora viktigt innehåll och innebörden av all data. Enheterna gavs sedan en kod för att karakterisera innehållet. Koderna delades först in i 7 stycken kategorier. De kategorierna koncentrerades sedan till 6 stycken kategorier för att säkerställa att kategorierna inte hade liknande innehåll (Lundman & Hällgren Graneheim 2017). De slutliga kategorierna var inte förutbestämda och togs fram med en neutral ingång och således gjordes analysen med en induktiv ansats (Kristensson 2014; Lundman & Hällgren Graneheim 2017).

Deltagarnas svar varierade i både längd och hur ingående de berättade om vad som skulle få inspektörerna att känna sig mer trygga och känna mindre negativ stress. Det här exemplifieras nedan med hjälp av citat från enkäten och utdrag från den kvalitativa innehållsanalysen (se tabell 1).

Oftast känner jag mig trygg i min roll som inspektör och det är sällan jag känner negativ stress. Det är endast vid enstaka tillfällen som jag upplever otrygga situationer. Vid sådana tillfällen tycker jag det är viktigt med stöd från kollegor och chef. Jag tycker också det är viktigt att det finns möjlighet att åka två på inspektioner när det kan finnas risk för otrygga situationer. För att minska negativ stressen är det också viktigt att det finns tillräckliga resurser för att hinna med alla arbetsuppgifter. I svaret kring frågan ifall hot och stress i arbetslivet påverkar mitt privatliv negativt har jag utgått från hur det känns just när sådana situationer uppstår, vilket för min del är sällan. (Anonym deltagare).

Oftast genomför vi inspektioner på egen hand, men att ha med en kollega kan både minska stressen och reducera hotfulla situationer. (Anonym deltagare).

Tabell 1. Utdrag från den kvalitativa innehållsanalysen av öppen fråga i enkäten.

Meningsenhet	Kondenserad meningsenhet	Kod	Kategori
Vid sådana tillfällen tycker jag det är viktigt med stöd från kollegor och chef.	Viktigt med stöd från kollegor och chef.	Stöttning.	Stöttande chefer och kollegor.
Jag tycker också det är viktigt att det finns möjlighet att åka två på inspektioner när det kan finnas risk för otrygga situationer.	Viktigt med möjlighet till att åka två.	Gå inte ensam.	Arbeta i par.
För att minska negativ stressen är det också viktigt att det finns tillräckliga resurser för att hinna med alla arbetsuppgifter.	Viktigt att det finns tillräckliga resurser för att hinna med.	Viktigt med resurser.	Resurser.
Oftast genomför vi inspektioner på egen hand, men att ha med en kollega kan både minska stressen och reducera hotfulla situationer.	Ha med en kollega kan både minska stressen och hotfulla situationer.	Gå inte ensam.	Arbeta i par.

3.6 Metodologiska överväganden

Författaren valde att genomföra en online-baserad enkät för att öka chansen för att få fler deltagare till studien samt att nå ut till fler livsmedelsinspektörer. Kristensson (2014) förklarar att det här tillvägagångssättet, att distribuera enkäter över internet, kallas för självrapportering. Vidare menar han att det är skäligt att deltagarna får någon vecka på sig att besvara enkäten. I den här studien fick deltagarna 14 dagar på sig att svara, vilket kan anses vara för kort tid för att få många att svara. Därför valde författaren att koncentrera enkäten till endast 15 frågor varav en fråga var öppen. Genom att inte ha en alltför omfattande enkät behöver deltagarna inte känna tidspress, vilket Kristensson (2014) belyser kunna ge svar som inte är genomtänkta.

En kvantitativ metod med kvalitativa inslag valdes på grund av att dels få data och statistik på hur hotade samt stressade våra svenska livsmedelsinspektörer känner sig. Inslaget av den kvalitativa frågan ger dessutom även en djupare inblick i vad deltagarna känner skulle kunna påverka deras arbetsmiljö i en positiv riktning. Att kombinera en metod genom att både använda sig utav kvantitativa och kvalitativa frågor ökar, enligt Pilhammar & Skyvell Nilsson (2017), trovärdigheten för studiens resultat.

Det Kristensson (2014) menar med *det avsiktliga urvalet* är att deltagare väljs av forskaren medvetet på grund av att de kan bidra till studien. I den här studien har författaren varit ute efter att få in data ifrån livsmedelsinspektörer, vilket innebär att *det avsiktliga urvalet* är en lämplig metod samt att urvalet har varit ett homogent urval vilket betyder att en specifik grupp av individer har valts (Polit & Beck 2011 se Kristensson 2014).

Kristensson (2014) menar att det finns fyra principer att beakta vad gäller forskningsetiska principer och den här studien har tillgodosett de principerna; *autonomiprincipen*, *nyttoprincipen*, *inte skada-principen* och *rättvisprincipen*. Etik ska alltid beaktas när det gäller forskning, därför är de fyra ovanstående principerna viktiga att överväga. *Autonomiprincipen* går ut på att alla ska ha rätt till sin fria vilja, det gäller framförallt när det kommer till att delta i en studie eller inte. *Nyttoprincipen* innebär att den forskning som genomförs ska vara överlagd och planerad så att nyttan står över att individer eventuellt far illa. När det kommer till *inte skada-principen* ska forskarna som genomför studien ha deltagarnas hälsa i beaktande. Det gäller att minimera risken för att någon far illa. Här behöver forskaren exempelvis veta vilken metod som är den lämpligaste för forskningsområdet. *Rättvisprincipen* betyder att alla deltagare ska behandlas jämlikt och riktigt. Enkäten inleddes med ett informationsavsnitt som innehöll en kort presentation av författaren, enkätens och studiens syfte, samt hur lång tid det skulle uppskatta att svara på enkäten. Det gavs även information att det alltid är frivilligt att ställa upp, samt att de kan avbryta när som helst vilket resulterar i att ingen information kommer att hämtas in. En förklaring gavs också om att de enkätsvar som lämnas kommer att behandlas på ett sådant sätt att ingen obehörig kommer att ta del av det. Till sist gavs också information om att alla enkätsvar kommer att raderas när arbetet är färdigt samt hur resultatet kommer presenteras. Författaren vet inte vilka livsmedelsinspektörer som svarat eller vilken kommun de kommer ifrån. Författaren vet heller inget angående namn och ålder. Det här innebär att deltagandet blev anonymt. De deltagare som fått enkäten skickade till sig kunde välja att inte fylla i den. Det här medförde att deltagarna gav sitt medgivande att delta i studien vid ifyllnad av enkäten. Enligt Kristensson (2014) uppfyller det här kraven för *autonomiprincipen*. Författaren till studien kan dock

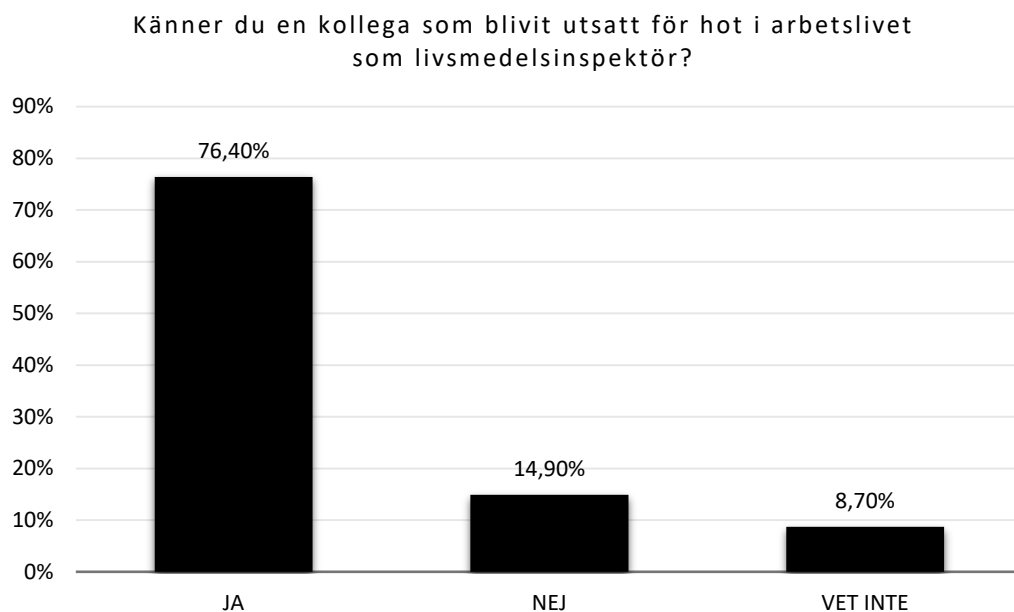
inte säkerställa att alla läst informationsavsnittet som fanns i enkäten innan de valde att svara.

Deltagarnas anonymitet var viktig för författaren på grund av att enkätfrågorna skulle kunna upplevas som obekväma att svara på, speciellt om någon upplevt att de blivit hotade i arbetet. Frågorna har dock, i största mån, utformats så att det ska vara enkelt att besvara samt att inga frågor om specifika situationer har ställts. Risken för skada är, enligt författaren, minimal och det finns även motiv för att genomföra studien. Det som diskuterats ovan är i enlighet med vad Kristensson (2014) förklarar om de övriga tre principerna: *nyttoprincipen*, *inte skada-principen* och *rättvisprincipen*.

4. Resultat

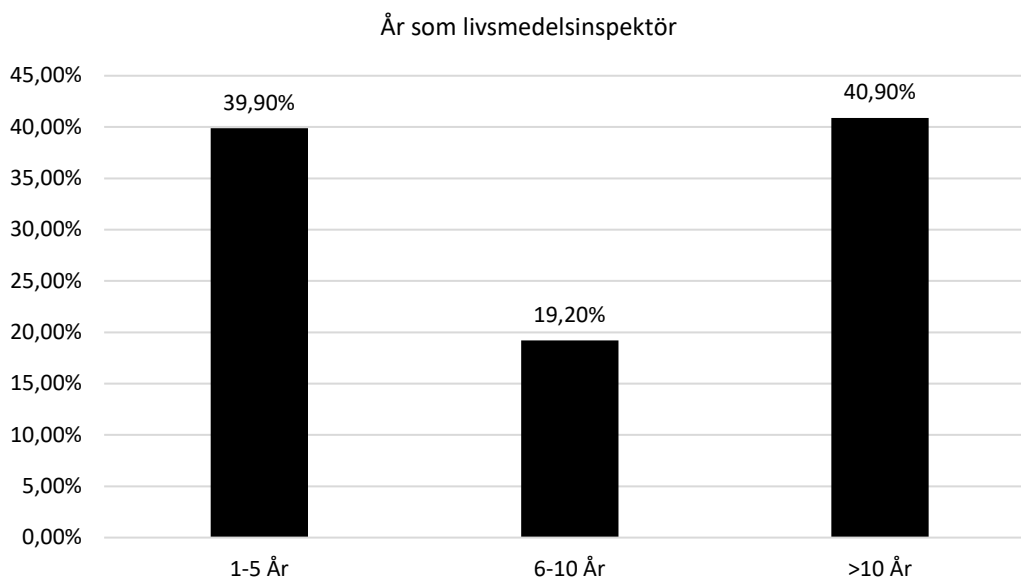
Resultatet och det slutliga urvalet bestod av 288 svarande, varav 80,56% kvinnor, 18,75% män och 0,69% annat. Svartfrekvensen på frågorna var mellan 234 och 288 deltagare, då det inte var obligatoriskt att besvara alla frågor för att slutföra enkäten.

Huvudresultatet av enkäten visade på att nästan hälften (45,30%) av alla deltagare någon gång blivit utsatt för hot samt att 76,40% av deltagarna känner någon inom yrket som livsmedelsinspektör som blivit utsatt för hot (se figur 2). Deltagarna känner också att kvaliteten på inspektionerna påverkas negativt när de känner sig hotade. Här känner 55,80% att så är fallet.

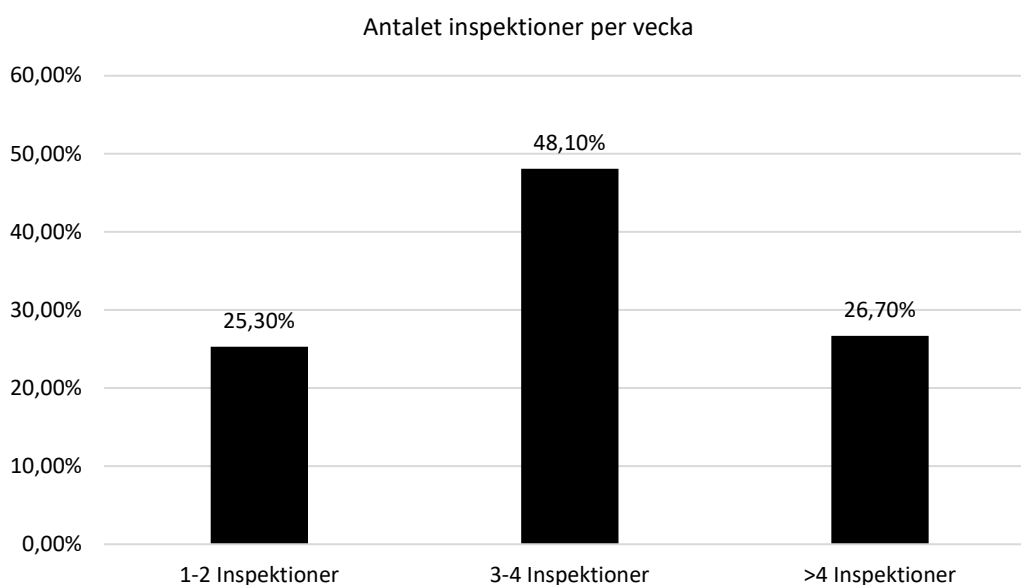

Figur 2. Antalet deltagare som känner en kollega som blivit utsatt för hot i arbetslivet som livsmedelsinspektör.

Resultatet visar också att av de deltagare som svarat på enkäten har 40,90% arbetat som livsmedelsinspektörer i över 10 år och nästan lika många (39,90%) har arbetat i max 5 år. Minst var kategorin som arbetat där emellan (se figur 3). Enkäten visade även på att de flesta inspektörer (48,10%) genomför ungefär 3 - 4 inspektioner per vecka (se figur 4).

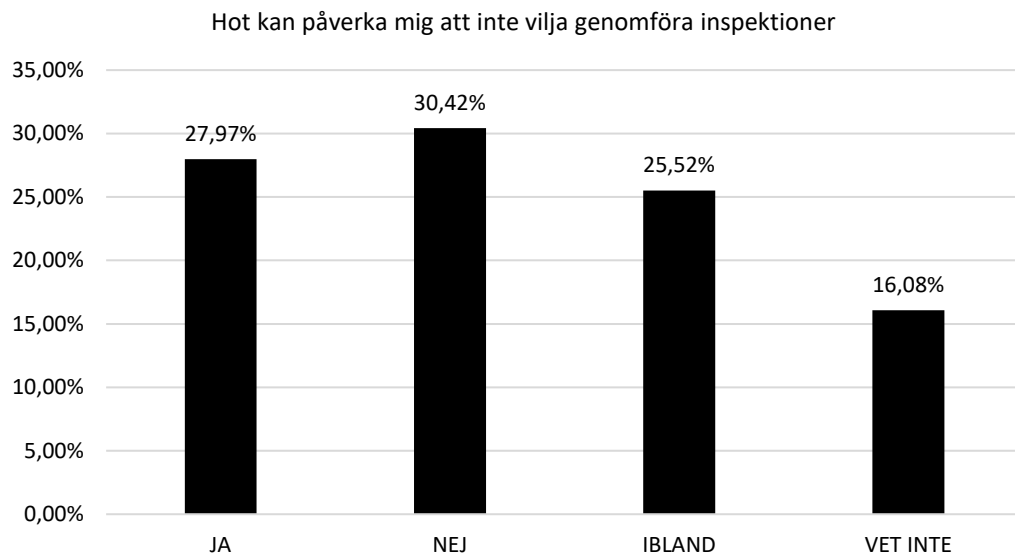
Figur 3. Deltagarnas svar angående hur många år de arbetat som livsmedelsinspektör.

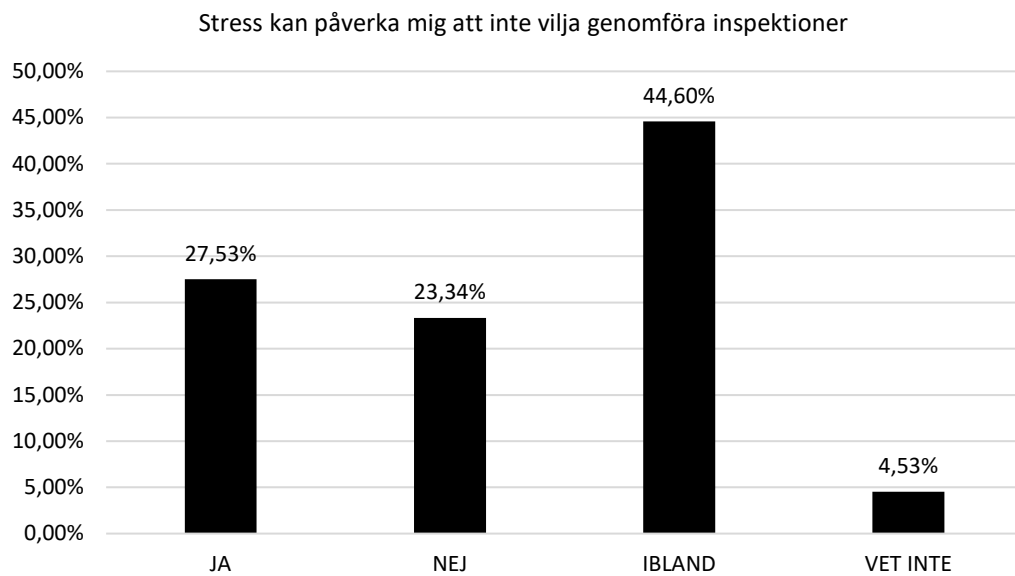
Figur 4. Det genomsnittliga antalet inspektioner som genomförs per vecka.

Resultaten i figur 5 och 6 visar på att deltagarnas svar skiljer sig åt samt att det finns en delad mening huruvida hot och stress påverkar livsmedelsinspektörer att vilja genomföra inspektioner eller inte. Deltagarna har även svarat på frågan angående hur många gånger de upplevt sig hotade i sin roll som livsmedelsinspektör vilket var, enligt de som svarat på frågan, varierande. Det visade sig att 112 deltagare inte upplevt hot någon gång medan 126 deltagare har känt sig hotade minst en gång i

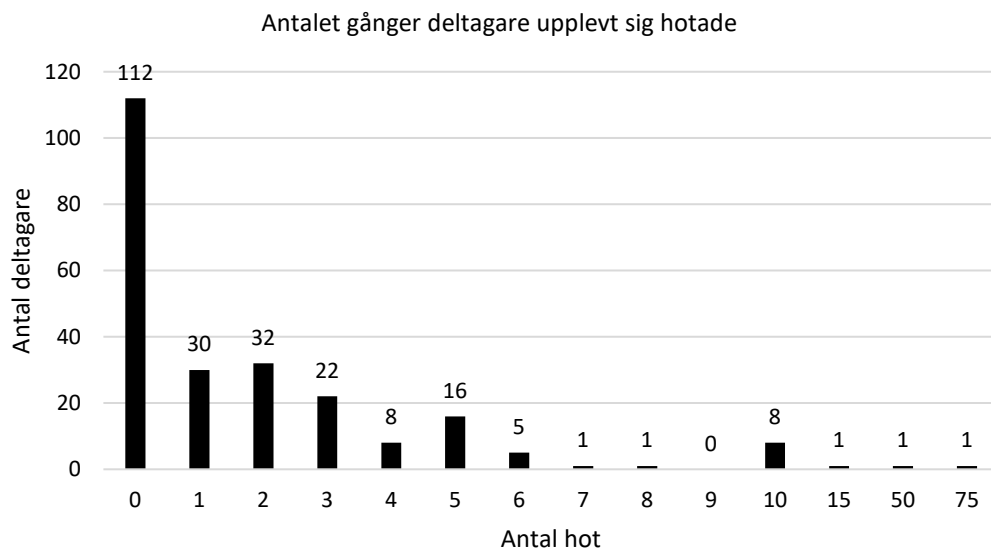
sin roll som livsmedelsinspektör. De flesta som upplevt sig hotade har svarat att de upplevt hot mellan en gång upp till fem gånger (se figur 7).

Figur 5. Deltagarnas svar huruvida hot kan påverka viljan att genomföra inspektioner eller inte.

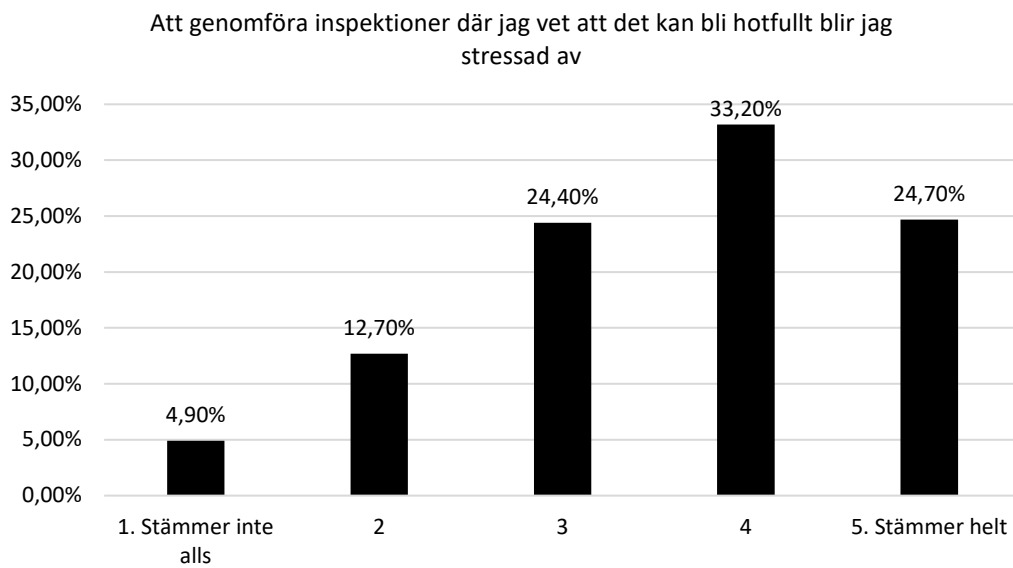
Figur 6. Deltagarnas svar huruvida stress kan påverka viljan att genomföra inspektioner eller inte.

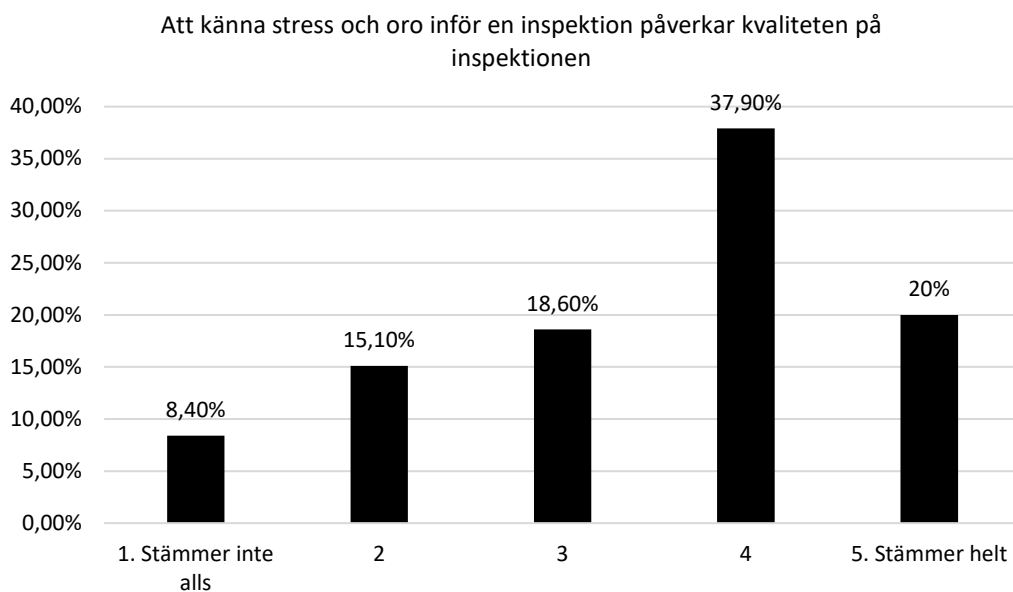
Figur 7. Antalet gånger som deltagarna upplevt att de blivit hotade i sin roll som livsmedelsinspektör.

I figur 8, figur 9, figur 10 och figur 11 redovisas deltagarnas svar från alla enkätens slutna skattningsfrågor. Svaren är även här angivna i procent och beskriver huruvida deltagarna inte instämmer eller instämmer helt (1. Stämmer inte alls – 5. Stämmer helt).

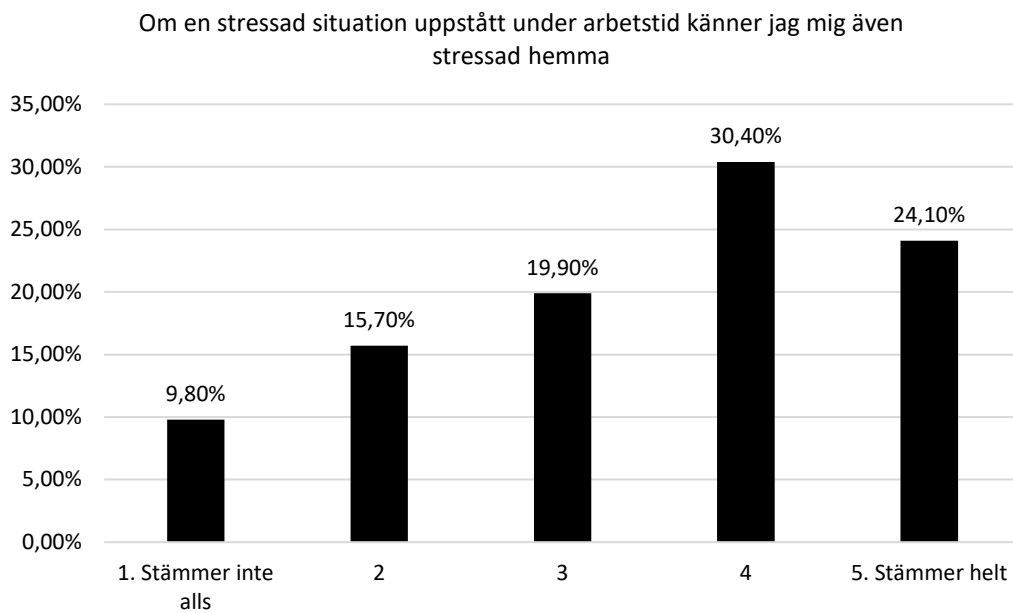
Resultaten i figur 8 visar att majoriteten av deltagarna upplever stress när de ska genomföra en inspektion där de vet att det kan bli hotfullt. Det är mer än hälften av deltagarna som svarat en fyra eller högre på den här frågan. Om livsmedelsinspektörer känner sig stressade och oroliga inför en inspektion menar även här majoriteten att det påverkar kvaliteten på inspektionen (se figur 9). En övervägande del av deltagarna upplever sig även stressade hemma om det uppstått stressade situationer under arbetstid. Även här har mer än hälften instämt genom att svara en fyra eller högre på skattningsvärdet (se figur 10).

Figur 8. Resultatet visar huruvida genomförandet av inspektioner där deltagarna vet att en hotfull situation kan uppstå stressar deltagarna.

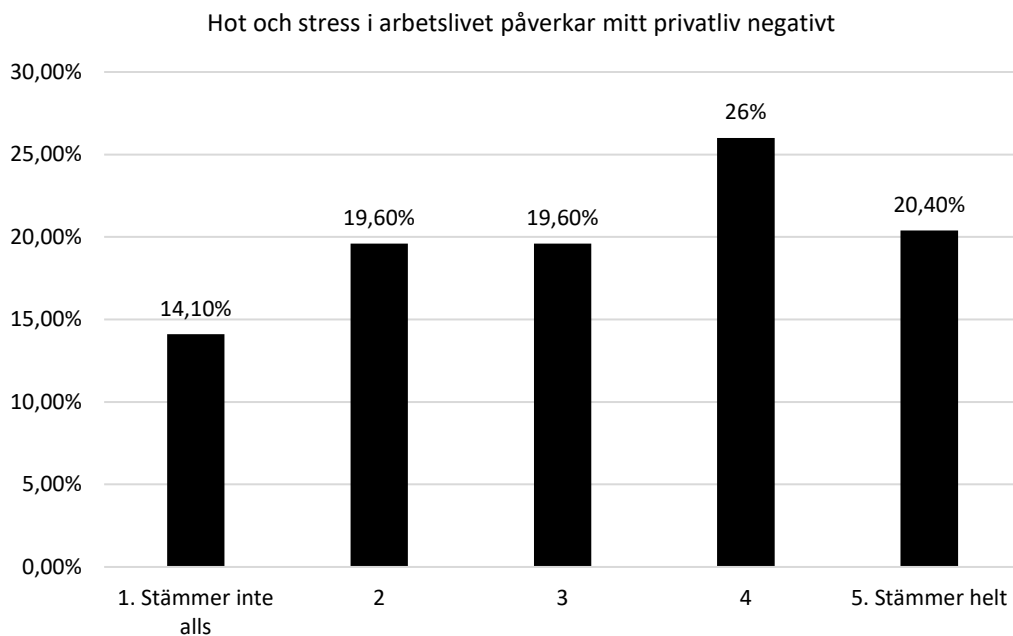

Figur 9. Resultatet visar huruvida kvaliteten på en inspektion påverkas eller inte utav stress och oro.

Figur 10. Resultatet visar om deltagarna även känner stress hemma om det uppstått stressade situationer under arbetstid.

Deltagarna visar en viss ambivalens när det kommer till huruvida hot och stress i arbetslivet påverkar deras privatliv negativt (se figur 11). Det skiljer endast några procent mellan att instämma helt och att inte instämma alls.

Figur 11. Resultatet visar om hot och stress i arbetslivet påverkar privatlivet negativt.

Den kvalitativa innehållsanalysen resulterade i sex kategorier som beskriver vilka faktorer som deltagarna ansåg vara viktigast för att känna sig mer trygg och känna mindre negativ stress i rollen som livsmedelsinspektör; ”Arbeta i par”, ”Stöttande chefer och kolleger”, ”Rutiner och utbildning”, ”Resurser”, ”Larm och skydd” samt ”Förbokade inspektioner”.

De tre kategorierna som flest deltagare nämnde var; ”Arbeta i par”, ”Stöttande chefer och kolleger” och ”Rutiner och utbildning”. Många deltagare (43,16%) ansåg att arbeta i par var något som skulle få dem att känna sig mer trygga och känna mindre stress över uppgiften att genomföra inspektioner vid livsmedelsverksamheter som kan vara besvärliga. En deltagare beskrev det som ”För att känna mig mer trygg vid inspektioner där man på förhand vet att det kan uppstå konflikt är det viktigt att möjligheten finns att vara två vid besöket” (Anonym deltagare). En annan deltagare uttrycker att inte bara säkerheten blir bättre genom att arbeta i par utan även kontrollerna blir det, såhär förklarar deltagaren det ”Att vara två inspektörer vid kontroller där man vet att det finns incitament till hot eller ilska hos verksamhetsutövare ger en större säkerhet och då bättre kontroller. En kan mer koncentrera sig på kontrollerna och en kan koncentrera sig mer på vu [verksamhetsutövaren] och ta hand om dess frågor och aggression” (Anonym deltagare).

Enligt de flesta av deltagarna ansågs det även att stöttande chefer och kollegor är viktigt för tryggheten i arbetsrollen. En deltagare förklarar det genom att säga ”Bra stöttande kollegor och chef är viktigt att ha om det uppstår en jobbig situation, att man har någon att ventileras till” (Anonym deltagare). Resultatet i kategorin ”Stöttande chefer och kolleger” visar på att den mentala tunga delen av hotfulla och stressiga situationer har en positiv inverkan när det finns någon som stöttar upp, vilket en deltagare beskriver genom att säga: ”att jag har kollegor som jag kan diskutera med innan/efter kontroll eller eventuellt ta med på kontroll om jag bedömer det vara nödvändigt. Det mentala stödet från kollegor gör mycket! Även mentalt stöd från chef påverkar frågan positivt” (Anonym deltagare).

”Rutiner och utbildning” var också ett av de tre kategorierna som många deltagare nämnde som viktigt. Många anser att övning och kunskap är viktigt för att kunna hantera hotfulla situationer, en beskriver det såhär: ”Goda kunskaper och övning i hur man hanterar och agerar i hotfulla situationer” (Anonym deltagare). Andra deltagare tycker att praktiska övningsmoment och utbildningar inom hotfulla och stressiga situationer skulle få dem att känna sig mer trygga vilket en deltagare beskriver såhär: ”det som skulle få mig att känna mig mer trygg skulle vara att gå utbildningar i att hantera hotfulla och stressiga situationer med jämna mellanrum. Att genomföra praktiska övningar för att öka förmågan hur man ska tänka och agera

i hot- och stressituationer skulle också få mig att känna mig tryggare” (Anonym deltagare).

Den kvalitativa innehållsanalysen visade även på att ”Resurser”, ”Larm och skydd” och ”Förbokade inspektioner” var de kategorierna som minst antal deltagare tog upp i sin fria textbeskrivning. De deltagare som ansåg att de behövs mer resurser inom yrket som livsmedelsinspektör för att inte känna så mycket negativ stress ansåg att det var tidsbrist och för stor arbetsbelastning inom yrket. En deltagare förklarade det genom att säga: ”Stressen består av för stor arbetsbelastning ibland. Jag tror väldigt många livsmedelsinspektörer känner sig stressade att hinna med alla inspektioner osv” (Anonym deltagare). För att minska på den negativa stressen som kan upplevas skrev en deltagare kort och koncist: ”Mindre arbetsbörda” (Anonym deltagare), medan en annan skrev: ”fler inspektörer” (Anonym deltagare).

När det gäller deltagarnas syn på ”Larm och Skydd” visar det sig att ha personlarm på sig samt att göra det enklare för inspektörer att kunna få skyddad identitet skulle kännas betryggande. Det förklarar en deltagare såhär: ”Tyvärr är även min upplevelse att jag som kvinna är mer utsatt för hot/nonchalans än vad mina manliga kollegor är. En viktig del för att känna mig mer trygg skulle bland annat kunna vara larm ute vid kontroll samt att det ska vara enklare för oss inspektörer att kunna skydda oss privat, exempelvis att arbetsgivaren hjälper oss att få skyddad identitet” (Anonym deltagare). En annan deltagare anser också att ett larm skulle ha en viss trygghetsfunktion, men även att det ska vara lättare att få handräckning av polis, deltagaren förklarar det genom att säga: ”Kanske även att det är lättare att få handräckning av polis eller om man kanske hade ett larm som vi kan använda oss av” (Anonym deltagare).

Några deltagare ansåg att förbokade inspektioner kunde vara en god idé på några av de ställen som de utför kontroll på. En deltagare skriver: ”föranmälda kontroller kanske är en bättre ide på vissa ställen” (Anonym deltagare). En annan deltagare uttryckte också förbokade inspektioner som ett bra alternativ, men även att ha fasta anläggningar (att varje inspektör har förutbestämda anläggningar att inspektera), vilket förklarades av en deltagare såhär: ”Att ha fasta anläggningar men även bokade kontroller utgör en mer trygghet utifrån då är ansvariga och personal mindre stressade över situationen och de känner sig trygga” (Anonym deltagare).

5. Diskussion

5.1 Resultatdiskussion

Den här studiens resultat visar att 45,30%, nästan hälften av alla deltagare, någon gång under sin yrkesroll som livsmedelsinspektör blivit utsatta för hot. Det visade sig även att 76,40% av alla individer som deltog i studien känner en annan livsmedelsinspektör som blivit hotad i arbetet. Strax över hälften av alla deltagare ansåg också att inspektionernas kvalitet, vid hot, påverkas negativt. Att kvaliteten på inspektionerna vid hot blir sämre och att det kan motverkas genom att gå två beskriver en deltagare såhär: ”En kan mer koncentrera sig på kontrollerna och en kan koncentrera sig mer på vu [verksamhetsutövaren] och ta hand om dess frågor och aggression”. Resultatet som visar att nästan hälften har varit utsatta för hot i yrket stämmer överens med vad Horn af Rantzien (2014) kommit fram till där det framgick att fyra av tio livsmedelsinspektörer varit med om hot eller våld i sin tjänst. Adamopoulos et al. (2022) menar också att trakasserier blir vanligare och att det är en av de anledningarna som kan leda till arbetsrelaterad stress. Att inspektörer blir utsatta för hot och stress är inte ett unikt resultat för den här studien, vilket även andra studier pekar på (Hedström 2020; Jerving 2020; Lee Tustin et al. 2019; Wasley 2017; Westergård 2013; Wojtacka et al. 2020).

Resultatet av den här studien pekar även på att det finns en viss ambivalens när det kommer till viljan att genomföra inspektioner vid hot och stress. Deltagarna ansåg att det ibland kunde vara så, att de inte vill genomföra en inspektion på grund av hot och stress. De menar även att det är väldigt situationsstyrt och kan vara olika vid olika tillfällen. En del ansåg att stressen istället berodde på att de inte hann genomföra inspektioner och att stressen underlättades när inspektioner väl kunde genomföras. Andra ansåg att om verksamhetsutövaren är besvärlig kunde stressen leda till att man helst inte ville genomföra inspektionen, men att den genomfördes ändå. Där det dock redan innan inspektionen fanns en viss vetskap om att det kan bli hotfullt medförde hos majoriteten av deltagarna stress. Det visade sig även att den här stressen var ihållande även utanför arbetstid för en stor del av deltagarna. Den här typen av stress som är ihållande menar Arbetsmiljöverket (2002) är en hälsorisk. Även Sapolsky (2003) förklarar den här ihållande stressen som en

hälsofara för oss människor vilket exempelvis kan påverka vårt kardiovaskulära system och framkalla hjärtinfarkter.

Av de deltagare som svarade på frågan *”Hur många gånger skulle du uppskatta att du blivit utsatt för hot i yrkesrollen som livsmedelsinspektör?”* var det cirka 50% som svarade att de aldrig blivit utsatta för hot samt cirka 50% som svarade att de blivit utsatta för hot minst en gång i sin yrkesroll. Den här varieteten skulle kunna bero på att majoriteten av deltagarna antingen varit livsmedelsinspektörer i mellan 1 - 5 år eller i över 10 år. De som arbetat under fem år har eventuellt inte hunnit med att bli utsatta för exempelvis hot i samma utsträckning som de som arbetat i tio år eller mer. Nästan hälften av alla deltagare genomför enligt den här studiens resultat 3 – 4 inspektioner per vecka, men det är även cirka 25% som genomför 1 – 2 inspektioner per vecka, vilket också är en möjlig förklaring till att resultatet är så varierat angående upplevda hot eller inte.

Deltagarna ansåg även att arbeta i par var den viktigaste faktorn för att känna sig mer trygg vid inspektioner och för att känna mindre negativ stress. En deltagare förklarade vikten av pararbete genom att beskriva det såhär: *”Jag tycker också det är viktigt att det finns möjlighet att åka två på inspektioner när det kan finnas risk för otrygga situationer”*. Många deltagare menade att det är viktigt att, vid minsta misstanke om potentiella hot och otrygghet, gå minst två livsmedelsinspektörer. En deltagare förklarade det genom att skriva: *”Oftare gå två inspektörer tillsammans – så fort det finns misstanke eller risk om att en inspektion kommer bli obehaglig”*. Arbetsmiljöverket (2002) förklarar att ensamarbete kan ha en stor påfrestning på människor, framförallt en mental sådan. De förklarar också att den här risken för mental påfrestning som kan leda till stress ökar om situationen är förknippad med exempelvis trakasserier. För att minska risken för hot och stress kan en implementering av pararbete inom yrket för livsmedelsinspektion vara en god idé, då livsmedelsinspektörer anser att det främjar deras arbete. Irwin et al. (2019) kom även de fram till i sin studie att det kan innebära en fara att arbeta ensam. De undersökte i studien veterinärers uppfattningar om bland annat ensamarbete för att kunna bilda sig en uppfattning om de risker och potentiella faror som yrket medför. Det visade sig att veterinärerna har upplevt olika farosituationer där bland annat hotfulla människor varit ett besvär när exempelvis beslut ska fattas som de inte håller med veterinären om. Irwin et al. (2019) rekommenderar också, som den här studien, att veterinärerna bör paras ihop om möjligt, för att kunna minimera risken för övergrepp. Många deltagare i den här studien tog upp att de faktiskt försöker att gå två när det finns risk att inspektionen blir obehaglig. Det är dock, enligt deltagare, inte standard att bege sig ut två livsmedelsinspektörer, vilket skulle kunna bero på att det inte finns tillräckligt med personal för att det ska hinnas med. Verksamheten verkar alltså vara upplagd för ensamarbete, så att alla inspektioner som ska genomföras under året ska hinnas med. Personalfrågan var också något

som några deltagare tog upp, det gällde framförallt att kunna hinna med allt som behöver göras. En deltagare beskrev det genom att säga: ”Mer personal så att arbetet hinns med” och en annan skrev såhär: ”Mer personal inom livsmedelstillsynen så man inte behöver känna sån stress att hinna med vilket också kan minska vissa konflikter ute på fält”. Det här tyder på att en del av deltagarna känner att det inte finns tillräckligt med resurser så att arbetsbördan inte är för stor, vilket även innebär att det i praktiken blir väldigt svårt att vara två som genomför en inspektion. Här är det viktigt att, som livsmedelsinspektör, känna att chefer och kollegor finns där och stöttar varandra, vilket deltagarna ansåg vara betydelsefullt. Att ha någon att prata med när det exempelvis är hotfulla situationer eller om det är stressigt på grund av personalbrist förklarar en deltagare genom att säga: ”Det mentala stödet från kollegor gör mycket! Även mentalt stöd från chef påverkar frågan positivt”.

Att främja livsmedelsinspektörers trygghet skulle kunna leda till en minskad risk för stress och oro, vilket i sin förlängning kan leda till friskare inspektörer och kollegor som känner att inspektioner inte påverkas negativt. Det här behöver inte endast gynna inspektören utan kan också gynna arbetsgivare, verksamheten där inspektionen genomförs samt konsumenterna.

5.2 Metoddiskussion

Det Mason (2006) menar med att en kombinerad studie (kvantitativ och kvalitativ) skulle ge en större förståelse för, i den här studiens fall, deltagarnas upplevda utsatthet för hot och stress stämmer överens med resultatet i den här studien. Kristensson (2014) förklarar även vikten av att ha ett urval i studien som är representativt, alltså är det viktigt att den data som samlas in ger ett rimligt stickprov ur ett samhällsperspektiv. I den här studien blev det totala antalet deltagare 288 stycken vilket är mer än en tredjedel av vad Horn af Rantzien (2014) har uppskattat landets kommunala livsmedelsinspektörer till att vara. Genom att studien fått in 288 svar tyder det på att ett skäligt stickprov har uppnåtts. Det är dock svårt att veta exakt hur många kommunala livsmedelsinspektörer vi har i Sverige och inget djupare försök har gjorts i den här studien för att ta reda på antalet inspektörer, därav kan siffran om en tredjedel vara missvisande. Datainsamlingsmetoden gick ut på att ett mejl skickades till Sveriges 290 kommuner där en registrator mottog mejlet som instruerades att skicka vidare mejlet till rätt avdelning för livsmedelsinspektion. Problematiken med den här typen av datainsamling är att författaren inte vet om mejlet vidarebefordras till rätt avdelning eller individer. Det är också en tidskrävande process att låta en andra instans skicka enkäten vidare ett steg till. Enkätundersökningar överlag är en tidsineffektiv process på grund av att enkäten måste vara öppen för deltagarna en rimlig tid så att det ges utrymme för att besvara enkäten. Kristensson (2014) förklarar att den data som samlas in när en

uppsats skrivs sker i en relativ kort period och då är ett par veckor lämpligt att hålla enkäten öppen. I den här studien var enkäten öppen i 14 dagar, vilket var en kort tid på grund av att röda dagar och helger räknades in i de dagarna som enkäten var öppen. Kristensson (2014) belyser även vikten av att skicka ut påminnelser för att få antalet deltagare att öka. Valet av att inte skicka ut någon påminnelse i den här studien gjordes på grund av den tidsomfattning uppsatsen skrevs under. Styrkan i att ha använt ovan beskrivna metod för att inhämta data, är att deltagarna förblir helt anonyma, vilket Kristensson (2014) bekräftar genom att förklara att anonymitet innebär att skydda de individer som ingår i studien samt att författaren inte vet vilka som svarat. Författaren vet inte vilka individer som svarat på enkäten, inte heller vet författaren vilka kommuner deltagarna arbetar i eller vilka registratorer som faktiskt har vidarebefordrat mejlet till rätt avdelning. Vad som kan ses som en nackdel med metoden är att det framgick i några av svaren i enkäten att deltagarna inte fullt ut förstod vad de skulle svara eller vad författaren menade med en viss enkätfråga. Det här trots en pilottest som även medförde smärre ändringar i enkäten som hade som syfte att förbättra enkäten. Vid kommande enkätundersökningar menar Kristensson (2014) att tänka på, är att både författare och deltagare ska kunna uppfatta frågorna så lika som möjligt, vilket är en vital del vid utformning av enkäter.

De svar som framgick i den öppna frågan som analyserades med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys, varierade i både kvalitet och kvantitet. Det här medförde bekymmer när datan skulle analyseras genom att kondenseras, koda och kategoriseras. Det har varit speciellt problematiskt när svaren exempelvis endast bestod utav några få ord eller osammanhängande ord eller meningar. Trots det här var det en större del som svarade utförligt och hade många goda åsikter att dela med sig utav. Det gav en förståelse för vad deltagarna ansåg kunna ha en gynnsam effekt på deras trygghet och stresshantering. De korta svaren gav även de en tydlig inblick i vad som skulle kunna medföra en mer trygg arbetsmiljö, trots problematiken med att genomföra en ordentlig kvalitativ innehållsanalys. För att påvisa vad deltagarna har sagt och menat har citat använts för att inte endast påvisa hur författaren har tolkat datan.

6. Slutsatser

Den här studien visar att en stor andel livsmedelsinspektörer blivit utsatta för hot någon gång under sin karriär, nästan hälften, samt att över 75% av alla deltagare känner någon livsmedelsinspektör som blivit utsatt för hot. Att hot förekommer när livsmedelsinspektörer genomför sitt arbete medför också, enligt den här studiens resultat, att kvaliteten på inspektionerna kan påverkas negativt. Många ansåg även att stressen, ibland, kan påverka viljan att genomföra inspektioner, men att det beror på situationen och att de alltid genomför inspektionerna trots stressen. Likaså gällande hot, det finns en delad mening huruvida hot kan påverka deltagarna att inte vilja genomföra inspektioner. Stress är också en faktor som majoriteten av livsmedelsinspektörerna känner när de ska genomföra inspektioner där de vet att det kan förekomma konflikter med individer anslutna till livsmedelsverksamheten. Den här stressen känner en stor del av deltagarna även efter arbetstid och när de kommit hem, men det finns en viss ambivalens huruvida den här stressen påverkar deltagarnas privatliv negativt eller inte.

För att bidra till en ökad trygghetskänsla och eventuellt minska hot så menar deltagarna att inspektioner bör genomföras av två inspektörer istället för att arbeta ensamma. Stöttande chefer och kollegor samt rutiner och utbildning kan bidra till en ökad trygghetskänsla och minska den negativa stressen. Majoriteten av alla deltagare ansåg att arbeta i par skulle vara effektivt samt att utbildning inom hot och våld skulle vara bra att få som arbetstagare. Rekommendationen är därför att kommunala livsmedelsinspektörers organisationer undersöker möjligheter att genomföra inspektioner i par.

Resultatet av den här studien kan användas för att förbättra arbetsmiljön för våra kommunala livsmedelsinspektörer, men även andra yrken som innefattar inspektörsroller av något slag. Författaren har en förhoppning om att den höga arbetsbelastningen och ansträngda arbetsmiljön som många livsmedelsinspektörer kan uppleva adresseras, av arbetsgivarna i samarbete med livsmedelsinspektörerna. En tryggare miljö för livsmedelsinspektörer och inspektörer i en generell mening kommer att ge mindre stressade och oroliga inspektörer samt högre kvalitet på de inspektioner som genomförs. Det kommer i sin tur även kunna gynna arbetsgivare, men framförallt livsmedelsföretagare som kan känna att de får en hög kvalitet på

de inspektioner som genomförs på deras livsmedelsföretag. Vidare studier bör genomföras på området och framför allt undersöka och fokusera på verksamhetsutövare och livsmedelsföretagare, för att förstå hur de ser på de roller som livsmedelsinspektörerna har idag. Det bör även genomföras vidare forskning på metoder som kan implementeras för att trygga arbetsmiljön för de livsmedelsinspektörer som arbetar inom våra kommuner i Sverige.

Referenser

- Adamopoulos, I., Lamnisos, D., Syrou, N. & Boustras, G. (2022). Public health and work safety pilot study: Inspection of job risks, burn out syndrome and job satisfaction of public health inspectors in Greece. *Safety science*, 147, 105592–. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2021.105592>
- AFS 1993:2. *Våld och hot i arbetsmiljön*. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/foreskrifter/vald-och-hot-i-arbetsmiljon-foreskrifter-afs1993-2.pdf>
- AFS 1982:3 *Ensamarbete*. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/foreskrifter/ensamarbete-foreskrifter-afs1982-3.pdf>
- Anyfantis, I., Papagiannis, D. & Rachiotis, G. (2021). Burnout among labour inspectors in Greece: A nationwide cross-sectional study. *Safety science*, 135. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2020.105134>
- Arbetsmiljöverket (2021). *Hot och våld*. <https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/psykisk-ohalsa-stress-hot-och-vald/hot-och-vald/> [2022-03-26]
- Arbetsmiljöverket (2002). *Systematiskt arbetsmiljöarbete mot stress*. (Arbetsmiljöverkets rapport, Maj 2002). Solna: Arbetsmiljöverket. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/bocker/systematiskt-arbetsmiljoarbete-mot-stress-bok-h351.pdf>
- Brottsförebyggande rådet (2022). *Hot och trakasserier*. <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/hot-och-trakasserier.html> [2022-03-26]
- Brönnert, L. (2015). *Miljötillsyn*. (Valdemarsviks kommun, november 2015). Valdemarsvik: Valdemarsviks kommun. <https://www.valdemarsvik.se/wp-content/uploads/2019/05/ey-rev-rapp-miljotillsyn-va-vik-2015.pdf>
- Ejlertsson, G. (2019). *Statistik för hälsovetenskaperna*. 3 uppl., Lund: Studentlitteratur AB
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet (Europeiska gemenskapernas officiella tidning nr L 031, 01/02/2002 s. 0001 – 0024). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002R0178&from=SV>
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung (*Europeiska gemenskapernas officiella tidning nr L 139/55, 30/04/2004*).

- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0853&from=GA>
- Folkhälsomyndigheten (2022). *Stress*.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/halsa/stress/> [2022-03-26]
- Hedström, K. (2020). Livsmedelsinspektörer blir hotade. *Arbetsliv*, 2020-11-18.
<https://www.prevent.se/arbetsliv/mer/20202/livsmedelsinspektorer-blir-hotade/> [2022-03-27]
- Horn af Rantzien, K. *Livsmedelsinspektörernas arbetssituation – en resultatsammanställning*. (Rapport 2014:13). Alnarp: Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap, Sveriges lantbruksuniversitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:slu:epsilon-e-1845>
- Irwin, A., Vikman, J. & Ellis, H. (2019). “No-one knows where you are”: veterinary perceptions regarding safety and risk when alone and on-call. *Veterinary record*, 185 (23), 728–728. <https://doi.org/10.1136/vr.105639>
- Jervinge, K. (2020). *Ett nedslag i livsmedelsinspektörers arbetsmiljö – Hot vid tillsyn under pandemin*. (Naturvetarnas rapport, november 2020). Nacka: Naturvetarna. <https://www.naturvetarna.se/globalassets/5-om-oss/rapporter/ett-nedslag-i-livsmedelsinspektorer-arbetsmiljo---hot-under-coronapandemin.pdf>
- Jervinge, K. (2015). *Uppföljning hot och våld mot inspektörer*. (Naturvetarnas rapport, maj 2015). Nacka: Naturvetarna. <https://www.naturvetarna.se/globalassets/5-om-oss/rapporter/uppfoljning-hot-och-vald-mot-inspektorer.pdf>
- Kristensson, J. (2014). *Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap*. 1 uppl., Stockholm: Natur & Kultur
- Lee Tustin, J., Hau, J.P. & Hon, C-Y. (2019). Occupational health and safety hazards encountered by Ontario Public Health Inspectors. *Environmental Health Review*. 62(1), 14-19. <https://doi.org/10.5864/d2019-004>
- Levi, L. (2013). Stress internationellt och i folkhälsoperspektiv – en översikt. I: Arnetz, B. & Ekman, R. (red.) *Stress: Gen Individ Samhälle*. Stockholm: Liber AB. 215-225.
- Livsmedelsverket (2022). *Offentlig livsmedelskontroll*.
<https://www.livsmedelsverket.se/foretagande-regler-kontroll/livsmedelskontroll/offentlig-kontroll> [2022-04-08]
- Livsmedelsverket (2020). *Roller och behörighet*. <https://www.livsmedelsverket.se/om-oss/jobba-hos-oss/arbete-i-livsmedelskontrollen/roller-och-behorighet> [2022-04-08]
- Lundman, B., Hällgren Graneheim, U. (2017). Kvalitativ innehållsanalys. I: Höglund Nielsen, B. & Granskär, M. (red.) *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur AB. 219-234.
- Manenschijn, L., Schaap, L., van Schoor, N.M., van der Pas, S., Peeters, G.M.E.E., Lips, P., Koper, J.W. & van Rossum, E.F.C. (2013). High Long-Term Cortisol Levels, Measured in Scalp Hair, Are Associated With a History of Cardiovascular Disease. *The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism*, 98 (5), 2078–2083. <https://doi.org/10.1210/jc.2012-3663>

- Mason, J. (2006). Mixing methods in a qualitatively driven way. *Qualitative research* : QR, 6 (1), 9–25. <https://doi.org/10.1177/1468794106058866>
- Mental Health Foundation (2021). *Stress*. <https://www.mentalhealth.org.uk/a-to-z/s/stress> [2022-04-07]
- Pilhammar, E., Skyvell Nilsson, M. (2017). Etnografi. I: Höglund Nielsen, B. & Granskär, M. (Red.) *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur. 65-83.
- Polisen (2020). *Olaga hot – lagar och fakta*. <https://polisen.se/lagar-och-regler/lagar-och-fakta-om-brott/hot/> [2022-04-05]
- Sapolsky, R.M. (2003). *Varför zebror inte får magsår*. 1 uppl., Stockholm: Natur och Kultur
- SFS 1977:1160. *Arbetsmiljölagen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arbetsmiljolag-19771160_sfs-1977-1160
- SFS 1962:700. *Brottsbalk*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700
- SFS 2006:804. *Livsmedelslag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/livsmedelslag-2006804_sfs-2006-804
- Tonkonogi, M. & Bellardini. (2016). *Träna bort den stressrelaterade ohälsan*. 1 uppl., Stockholm: SISU Idrottsböcker
- Wasley, A. (2017). Special Investigation: How bullying and intimidation in abattoirs threatens food safety checks. *Ecologist*, 2017-04-19. <https://theecologist.org/2017/apr/19/special-investigation-how-bullying-and-intimidation-abattoirs-threatens-food-safety> [2022-03-27]
- Westergård, J. (2013). Hot och våld vardag för inspektörer. *Göteborgs-Posten*, 2013-08-11. <https://www.gp.se/nyheter/sverige/hot-och-vald-vardag-for-inspektorer-1.572136> [2022-03-27]
- Wojtacka, J., Wysok, B. & Szteyn, J. (2020). Analysis of the Factors Influencing Veterinary Food Inspectors in Poland. *Animals (Basel)*, 10 (5), 884–. <https://doi.org/10.3390/ani10050884>

Populärvetenskaplig sammanfattning

Allt fler människor i Sverige känner sig idag stressade och allt fler blir också utsatta för hot. Det här är en problematik som bör uppmärksammas mer. Hot och stress kan man idag bli utsatt för inom många olika yrken. Livsmedelsinspektörer som arbetar för kommunen är exempel på ett av de yrken som kan drabbas av hot och stress. I det här examensarbetet undersöks den upplevda utsattheten för hot och stress hos kommunala livsmedelsinspektörer i Sverige.

Den här studien genomfördes med hjälp av en enkät som skickades ut till alla 290 kommuner vi har i Sverige via mejl. Det var totalt 288 personer som valde att svara på enkäten. Resultatet visar att nästan hälften av alla de 288 livsmedelsinspektörer som svarade någon gång har blivit utsatta för hot. Det visade sig också att nästan alla känner någon livsmedelsinspektör som blivit hotad i sin arbetsroll. Fler än hälften tycker också att inspektionerna som genomförs blir sämre när de känner sig hotade. Många tycker också att det är väldigt stressigt när de vet att vissa människor som de ska göra en inspektion hos kan uppträda hotfullt. Det var också många som kände sig stressade och oroliga efter arbetet, alltså att de känslorna som de kände när de blivit hotade också håller i sig när de kommer hem.

För att skapa en mer trygg och säker arbetsmiljö tyckte deltagarna att de alltid ska arbeta tillsammans med någon annan, att man går två och två helt enkelt. De tyckte också att utbildning vore en bra idé som skulle kunna ge dem mer inblick i hur man hanterar hotfulla situationer. Någon deltagare tyckte att alla borde få gå någon form av kurs i självförsvar utifall det skulle bli fysiskt våld ute på inspektionerna. Det var också många som tyckte att chefen skulle vara mer förstående och stöttande i sådana här situationer. Många tyckte att de hade bra kollegor som stöttar och finns där för att prata. Om fler inspektörer känner sig trygga och mindre stressade kommer de också må bättre på sin arbetsplats och de inspektioner som genomförs kommer att vara bättre, vilket också i sin tur kommer gynna livsmedelsföretagaren.

Tack

Genomförandet av den här magisteruppsatsen har varit en berikande, spännande och intresseväckande process. Jag vill rikta ett stort tack till alla de livsmedelsinspektörer som varit med och deltagit i den här studien, likaså de registratorer som lyckats förmedla enkätundersökningen till rätt avdelning så att den kunde besvaras. Jag vill också tacka Sveriges lantbruksuniversitet för den utbildning de har gett som lett mig hit. Till sist vill jag dessutom tacka min handledare, Christopher Malefors, som med sitt kunnande, engagemang och välvilja gett mig inspiration och vägledning i det här arbetet som till slut har kunnat resultera i en färdig magisteruppsats.

Bilaga 1

Informationsavsnitt

Hej

Jag heter Carl och är student på Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och studerar en Magisterexamen inom livsmedelstillsyn. Under våren kommer jag att genomföra mitt examensarbete som kommer att handla om hot och stress som livsmedelsinspektörer kan uppleva i sin yrkesutövning. Era erfarenheter är värdefulla insikter till den här studien.

Frågorna uppskattas ta cirka 10 minuter att svara på och ditt deltagande är frivilligt och enkäten kan när som helst avbrytas och dina svar kommer då inte tas med i studien. Du behöver aldrig uppge varför du valt att inte genomföra enkäten eller varför du valt att avbryta. De uppgifter du lämnar i enkäten kommer att behandlas på ett sätt så att ingen obehörig kan ta del av dem. Efter att examensarbetet är godkänt kommer alla enkätsvar att raderas.

Resultatet av studien kommer att presenteras i form av en uppsats vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) som du har möjlighet att ta del av om så önskas. Resultatet kommer också att redovisas på ett sådant sätt att ingen individ kommer kunna identifieras.

Jag tackar så mycket för ditt bidrag!

Vänligen

Carl Hansson

clha0003@stud.slu.se

Bilaga 2

Enkäten

Kön

- Kvinna
- Man
- Annat

Jag är eller har arbetet som livsmedelsinspektör

- Ja
- Nej

Är inom yrket som livsmedelsinspektör

- 1-5 År
- 6-10 År
- >10 År

Ange det genomsnittliga antalet inspektioner du gör på en normal arbetsvecka.

- 1-2 inspektioner
- 3-4 inspektioner
- >4 inspektioner

Hot och Stress

Beskrivning (valfritt)

Har du blivit utsatt för hot i arbetslivet som livsmedelsinspektör?

- Ja
- Nej
- Vet inte

Hot kan påverka mig att inte vilja genomföra inspektioner

- Ja
- Nej
- Ibland
- Vet inte
- Annat ...

Hur många gånger skulle du uppskatta att du blivit utsatt för hot i yrkesrollen som livsmedelsinspektör?

Kort svarstext

.....

Känner du en kollega som blivit utsatt för hot i arbetslivet som livsmedelsinspektör?

- Ja
- Nej
- Vet inte

Känner jag mig hotad påverkas kvaliteten på inspektionen negativt

- Ja
- Nej
- Vet inte

Stress kan påverka mig att inte vilja genomföra inspektioner

- Ja
- Nej
- Ibland
- Vet inte
- Annat ...

Att genomföra inspektioner där jag vet att det kan bli hotfullt blir jag stressad av

	1	2	3	4	5	
Stämmer inte alls	☐	☐	☐	☐	☐	Stämmer helt

Att känna stress och oro inför en inspektion påverkar kvaliteten på inspektionen

	1	2	3	4	5	
Stämmer inte alls	☐	☐	☐	☐	☐	Stämmer helt

Om en stressad situation uppstått under arbetstid känner jag mig även stressad hemma

	1	2	3	4	5	
Stämmer inte alls	☐	☐	☐	☐	☐	Stämmer helt

Hot och stress i arbetslivet påverkar mitt privatliv negativt

	1	2	3	4	5	
Stämmer inte alls	☐	☐	☐	☐	☐	Stämmer helt

Vad skulle få dig att känna dig mer trygg och känna mindre negativ stress i din roll som inspektör?

Lång svarstext

.....

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag ger härmed min tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag ger inte min tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.